

Posudek oponenta rigorózní práce

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Obor rigorózního řízení:	Učitelství pro 2. stupeň základních škol – specializace Německý jazyk
Uchazeč:	Mgr. David Fischböck
Název rigorózní práce:	Sprache, Identität und Mehrsprachigkeit im Kontext des Fremdsprachenunterrichts
Oponent:	Mgr. Jana Kusová, Ph.D.
Pracoviště:	Katedra germanistiky, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Jeronýmova 10, 371 15 České Budějovice

Mgr. David Fischböck se ve své rigorózní práci „Sprache, Identität und Mehrsprachigkeit im Kontext des Fremdsprachenunterrichts“ věnuje velmi aktuálnímu tématu, které je pro současný výzkum v oblasti výuky cizích jazyků nosné a akcentuje moderní výzkumné trendy. Zabývá se problematikou mateřského, druhého či cizího jazyka, jeho nabýváním či učením se mu, mnohojazyčností a přístupem k ní, motivací k učení se cizímu jazyku a dalšími souvisejícími tématy. To vše jsou důležité otázky, jejichž zodpovězení následně umožňuje koncipovat kvalitní rámec výuky cizích jazyků na školách v České republice, zohlednit současnou globalizaci a mobilitu obyvatelstva, využít a začlenit často již existující mnohojazyčnost jako pozitivní jev do výuky cizích jazyků, motivovat žáky a současně snížit jejich (v českém prostředí tak trochu tradiční a mytizované) obavy z učení se cizímu jazyku.

Mgr. David Fischböck přistoupil ke zpracování své rigorózní práce velmi zodpovědně. Nejprve prezentuje obsáhlé teoretické kapitoly, v nichž si připravuje půdu pro svůj vlastní empirický výzkum, který proběhl jako dotazníkové šetření mezi žáky 8. a 9. tříd na Českobudějovicku a soustředil se na jejich vztah k angličtině a němčině jako cizímu jazyku.

V prvních třech kapitolách se Mgr. David Fischböck věnuje problematice identity z různých úhlů pohledu. Tuto část práce považuji za přínosnou a opodstatněnou, především v oddílech věnujících se kulturní a jazykové identitě, historickému rozměru této problematiky a jejímu přesahu do oblasti nabývání či učení se cizímu jazyku.

Kapitoly 4 až 9 se velmi zevrubně zabývají problematikou mnohojazyčnosti. Autor se soustředí na definici užitě terminologie, rozdíl mezi nabýváním jazyka a učením se jazyku, zprostředkovává historický pohled na vývoj mnohojazyčnosti, její vnímání (pozitivní i negativní názory), věnuje se vícejazyčné výchově, jejím zásadám, výhodám a nevýhodám a následně přechází k otázce, jak souvisí identita s vícejazyčností.

Kapitola 10 se zaměřuje na evropskou jazykovou politiku, jež by měla tvořit rámec pro jednotný přístup členských států k vícejazyčnosti a výuce cizích jazyků. Následuje zpracování problematiky vícejazyčnosti a interkulturality jakožto důležitých cílů výuky cizím jazykům (kapitola 11), poté se autor věnuje roli identity ve výuce cizím jazykům, již souvztažňuje s motivací a chápe jako jeden z důležitých pilířů úspěšné výuky cizím jazykům.

V následující empirické části práce prezentuje Mgr. David Fischböck velmi podrobně své dotazníkové šetření. Vhodně představuje cíl výzkumu, jeho design a respondenty. Výzkumnou metodu, a sice dotazníkové šetření s uzavřenými a otevřenými otázkami, považuji vzhledem ke zkoumanému tématu a problematickému období (pandemie nemoci Covid-19) za optimální. Dotazník je podrobný, logický a klade respondentům ve vztahu k prováděnému výzkumu adekvátní otázky. Na s. 100 autor uvádí, že se jedná o kvantitativní výzkum. Vzhledem k tomu, že se v dotazníku nachází i otevřené otázky se domnívám, že autor získal i velké množství kvalitativních výstupů. Prosím o upřesnění otázky týkající se problematiky kvantitativního a kvalitativního designu výzkumu během obhajoby rigorózní práce. Mgr. David Fischböck dále formuluje čtyři jasné a ve vztahu ke zkoumanému tématu logické hypotézy. Následně velmi přehledně prezentuje dílčí výsledky svého výzkumu, a sice verbálně i pomocí přehledných grafik. Celkové výstupy pak přehledně shrnuje, formuluje na základě vyhodnocených dotazníků svá stanoviska k výchozím hypotézám a nabízí návrhy na zlepšení výuky cizích jazyků v České republice. Tyto podněty jsou ovšem formulovány relativně vágně a jak sám autor přiznává, nejsou v některých případech přenositelné do praxe. V rámci obhajoby práce tedy prosím o uvedení některých konkrétních realizovatelných opatření na podporu vícejazyčnosti.

Práce má jasnou a logickou strukturu, jednotlivé části práce na sebe dobře navazují a text práce je konzistentní a koherentní. Práce je napsána v německém jazyce. Oceňuji bohatou slovní zásobu a stylistickou úroveň. Práce sice obsahuje drobné gramatické chyby, při čtení na několika místech ruší nesprávné použití čárek či chybné užití zkratk (např. s. g. místo správného *sog.*), celkově je ale práce napsána čtivě a jazyk je na dobré úrovni. U anglického názvu práce doporučuji zpřesnit překlad německého názvu (*multilingualism a foreign language teaching*).

Mgr. David Fischböck ve své práci z větší části čerpá z kvalitní odborné literatury. Oceňuji zahrnutí prací česky, německy a anglicky píšících autorů, jež práci dodávají mezinárodní rozměr, stejně jako napsání práce v německém jazyce.

Přestože autor ve své práci zohledňuje kvalitní odbornou literaturu, jsou některé citované práce relativně staré a bylo by vhodné zvolit aktuálnější zdroje. Například Grosjean 1982 je sice tradičně citovaný zdroj, k dispozici je ale např. výrazně aktuálnější publikace, a sice Grosjean, Francois a Li Ping (2019). *Psycholinguistika bilingvismu*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-3641-2. Stejně tak by bylo možné zohlednit novější a případně i odbornější literaturu u historických exkurzů do dané problematiky. Například použití středoškolské učebnice (Martinková 2009) nepovažuji v rigorózní práci za ideální.

Mgr. David Fischböck ve své práci průběžně a důsledně cituje své zdroje. Velmi často však uvádí tzv. sekundární citace a tyto publikace následně neuvádí v seznamu použité literatury. Vzhledem k tomu, že v textu práce tyto zdroje uvádí ve zkrácené podobě (systém jméno – datum) doporučuji tyto zdroje v seznamu literatury uvádět a především omezit jejich počet. Na úrovni rigorózní práce je vhodné již dohledávat původní názory autorů a ne přebírat jejich interpretaci někým jiným.

Jak již bylo výše uvedeno, cituje autor průběžně své zdroje. Přesto se bohužel v práci s nimi vyskytují následující nedostatky:

- Seznam literatury je řazen dle české abecedy, přestože práce je psána v němčině (viz zařazení Christ 2009), seznam internetových zdrojů není řazen abecedně.
- Dvě publikace od Martinkové ze stejného roku je vhodnější odlišit jako 2009a a 2009b.
- U publikace od Pavelkové chybí rok vydání.
- Zkratka *folgend* se zkracuje jako *f.*, je tedy zapotřebí zakončit tečkou. Poznámka pod čarou je považována za samostatnou větu. Začíná tedy velkým písmenem a končí tečkou.
- Následující v textu citované práce chybí v seznamu použité literatury (kromě již výše uváděných sekundárních citací): Brizić/Brisić 2007 (cit. např. na s. 73 a 78), Europarat 2001 (cit. např. na s. 83), Fidlerová 2013 (cit. např. na s. 23), Fontana 2003 (cit. např. na s. 94), Kothe-Meyer 1999 (cit. např. na s. 28), Kvirenc 2007 (cit. např. na s. 21), Pohl 2012 (cit. např. na s. 21), Solmecke 1978 (cit. např. na s. 94), Tracy 1996 (cit. např. na s. 65), Wandruszka 1979 (cit. např. na s. 89).
- Následující citace jsou nejednotné: Abdeliah-Bauer 2008 (na s. 69 a 80 citováno s rokem 2006), Draxl 2012 (na s. 31 cit. s rokem 2017), Fernis & Haverkamp 1972 (v textu na s. 25 jako Fervis), Langenwiesche 2002 (na s. 26 cit. s rokem 2000), Oppenrieder vs. Oppenrieden (s. 14), Probs (seznam literatury) vs. Probst (v textu práce, např. na s. 13), Průcha, Walterová & Mareš 2013 (v textu práce na s. 38 jako Průcha 2003?), Wojtaszek 2010 (na s. 33 s rokem 2017).

I přes výše uvedené spíše formální nedostatky považuji práci jako celek za podnětnou a přínosnou. Zpracovávané téma, tedy jazyk, identita a mnohojazyčnost, je téma velmi náročné a především rozsáhlé. Považuji proto předkládanou rigorózní práci za dobrý vstup Mgr. Davida Fischböcka do vědecké práce a komunity a uvítala bych, kdyby se tématem zabýval i nadále.

Dotazy oponenta k obhajobě rigorózní práce

1. Na s. 25 uvádíte spojení „böhmische Sprache“. Mohl byste prosím upřesnit, co tím myslíte? Zasadte prosím tento pojem do lingvistického a historického kontextu. Existoval by zde vhodnější ekvivalent?
2. Na s. 26 se zabýváte národním uvědomováním na počátku 19. století a užíváte zde pojem „nationale Wiedergeburt“. Je toto označení vhodné i pro německy mluvící země?
3. Na s. 30 uvádíte, že indiánský jazyk Hopi nedisponuje možností vyjadřovat čas. Čerpáte zde z publikace z roku 1990. Jak uvádím v posudku výše, bylo by vhodné čerpat z novější odborné literatury. Jaký je současný názor na vyjadřování kategorie času v jazyce Hopi?
4. Na s. 42 uvádíte, že se národní jazyky vytvořily teprve na počátku 16. století. Mohl byste toto tvrzení upřesnit s ohledem na češtinu a němčinu?
5. Na s. 49 je uveden termín „Diaglosie“. Prosím o vysvětlení a upřesnění.
6. Na s. 62 je uvedeno následující tvrzení: „Man kann also sagen, dass Interferenz eine Abweichung von der korrekten Norm einer Sprache ist, [...]“. Prosím o vysvětlení termínu „jazyková norma“ obecně. Může být jazyková norma korektní a nekorektní?

7. Jak již bylo výše uvedeno, prosím o uvedení některých konkrétních realizovatelných opatření na podporu vícejazyčnosti.
8. Prosím o upřesnění otázky ohledně kvantitativního a kvalitativního designu výzkumu.
9. Vyjádřete se prosím k výše uvedeným výhradám k práci s odbornou literaturou.

Závěr

Rigorózní práce Davida Fischböcka „Sprache, Identität und Mehrsprachigkeit im Kontext des Fremdsprachenunterrichts“ **splňuje** požadavky standardně kladené na rigorózní práce v oboru „Učitelství pro 2. stupeň základních škol – specializace Německý jazyk“ a **doporučuji** ji k obhajobě před komisí pro rigorózní zkoušky.

Čerkeš Bndejovice
29. 12. 2021

Mgr. Jana Kusová, Ph. D.